

RAIJA BARTENS

KURATOVIN JUMALA-KUVA

Kuratovin suhdetta Jumalaan on komilaisessa kirjallisuudentutkimuksessa käsitelty lyhyesti ja tehty johtopäätös: Kuratov on ollut ateisti. A. N. Fedorova toteaa runoilijan jo kaksikymmenvuotiaana kypsyneen maailmankatsomuksessaan materialistiseen näkemykseen. Näin Fedorova kirjoittaa v. 1980 ilmestyneeseen Komien kirjallisuuden historian toiseen osaan laatimassaan Kuratovin esittelyssä (s. 40). Hän kirjoittaa myös, että Kuratovin tuotannossa on huomattava sija uskontoa ja kirkkoa vastaan suunnatuilla runoilla (s. 53). Fedorova oli jo aiemmin tunnettu Kuratovin tutkijana. Hän oli julkaissut Kuratovin elämää ja tuotantoa käsittelevän monografian, ensimmäisen laitoksen v. 1960 ja toisen, täydennetyn, v. 1975. Kummassakin hän esittää Kuratovin jo nuoruudessaan, Vologdan hengellistä seminaaria lopettaessaan, olleen uskonnollisia dogmeja kohtaan tuntemansa inhon läpitunkema (1. laitoksessa s. 34, toisessa s. 36) ja päätyneen luonnonfilosofiseen maailmankatsomukseen, käsitykseen luonnon ja ihmisen yhteydestä ja samanaikaisesta keskinäisestä kamppailusta (1. laitos s. 142, 2. laitos s. 184). Myös viime vuonna ilmestyneessä, Kuratovin venäjän kie-

lellä kirjoittamat tieteellisluonteiset tekstit sisältävässä kirjassa *Ty beskonečna, žizn'* kirjan julkaisija ja sen esipuheen ja kommenttien laatija V. I. Martynov ilmoittaa Kuratovin olleen ateisti (s. 106) ja hänellä olleen sama materialistinen maailmankatsomus kuin viime vuosisadan venäläisillä "vallankumouksellisilla demokraateilla" (s. 125) — tarkoitetaan nihilistejä, 1860-luvun radikaaleja (vrt. Luntinen s. 67—).

Ulkopuolinen sävähtää pakostakin komilaisten tutkijoiden kannan jyrkkyyttä ja kysyy, pakotetaanko tässä viime vuosisadan Kuratovia sata vuotta myöhäisemmän yhteiskunnan vaatimuksiin. Komilaisten tutkijoiden argumentit osoittautuvat kovin köykäisiksi. Fedorova näkee "erittäin tärkeäksi nuoren runoilijan maailmankatsomusta ja esteettisiä näkemyksiä karakterisoivana" ja hänen "materialistisen näkökantansa paljastavana" runon Кодыр библия ме лyddи (*Kun luin raamattua*; monografian 1. laitos s. 43, 2. laitos s. 99, IKL II s. 40).

Кодыр библия ме лyddи,
Сюртöм дявöл ангел пыдди
Орчöн мекöд пукалiгöн
Сералiс пыр ньöжйöникöн.

Raamattua lueskelin.
Vierelläni rinnatuksin
istui joku, ei enkeli,
piru siinä naureskeli.

Кор роман Гюголысь лyddи,
Мича ангел дявöл пыдди
Орчöн мекöд пукалiгöн
Ышлолалiс ньöжйöникöн.

Hugo'ta kun lueskelin,
vierelläni rinnatuksin
pirun sijasta enkeli
huokaellen istuskeli.

Me Organum Novum босьтi,

Niin Organum Novum
-niteen

Сiйöс паськыда ме восьтi —
Найö сыö видзöдлiсны
И кыкнанныс ылöдсисны.

otin, avasin levälleen —
ne kun sitä katselivat,
kohta kaksin kaikkosivat.

Ulkopuoliselle runo ei todista muuta kuin sen, että Kuratov luki sekä raamattua että Hugota ja Baconia. Kuratovin kokemuksen raamatun lukemisen yhteydessä jakanevat useimmat raamatunlukijat maailmankatsomuksesta riippumatta. Muualla Kuratov ilmoittaa ainakin yhden raamatunkohdan kiusaavan itseään; kyseessä on Korkea veisu. Martynovin julkaisemissa teksteissä on Kuratovin ajatelma: "Huolimatta sen [Korkean veisun] skandaalimaisesta sisällöstä sitä pidetään jumalallisena. Sen kuvauksessa makuuhuoneesta tehdään temppeli." (*Ty beskonečna, žizn'*, s. 25.) — Runo *Kun luin raamattua* on kirjoitettu Moskovassa Kuratovin ollessa siellä yrittämässä pääsytutkintoa hengelliseen akatemiaan, ja runoilijalla on ilmeisesti Moskovassa ollut siis tilaisuus tutustua paitsi Hugon tuotantoon myös Francis Baconin *Uusi Organon* -teokseen, senhän empiirisen tiedon ensisijaisuutta auktoriteettiin ja logiikkaan nähden korostanut Bacon kirjoitti Aristoteleen *Organon*-teoksen vastapooliksi. Fedorovan mukaan runo ilmentää Kuratovin "ihastusta" "progressiivisen" filosofin teokseen (monografian 1. laitos s. 44).

Martynov huomauttaa Kuratovin ateismista kommentoidessaan niitä kärkeviä huomautuksia, joita Kuratov on tehnyt aikalaisensa ja maanmiehensä, pappi Pjotr Rasputinin kominkielisistä hengellisistä runoista (*Ty beskonečna, žizn'* s. 10—). Kuratov huomauttaa myrkyllisesti, että Rasputin on kuulemma pappi, vaikka ei olekaan saattanut opintojaan hengellisessä seminaarissa päätökseen (mts. 12). Runoja koskevat huomautukset ovat runoilijan huomautuksia kynäilijälle. Kuratov on tuohtunut Rasputinin runon kieliopillisen rakenteen horjahduksista, epätarkasta, naiivista ilmaisusta ja muodon heikkoudesta. Rasputinin runojen sisältöön, niiden hengellisyy-

teen, Kuratov ei kajoa. Hän päinvastoin saattaa valittaa, että Rasputinin runokäännös ei tee oikeutta alkutekstille, patriarkka Afinogenin hienopiirteiselle (*izjašnyj*) laululle (mts. 14). Muotoa koskevissa huomautuksissaan Kuratov tuo ilmi omia runousopillisia näkemyksiään. Rasputinin onnahtelevia riimejä kritisoidessaan hän huomauttaa modernisti: "Riimi ei tietenkään ole välttämätön kapine, mutta jos tekijä selvästi tavoittaa riimiä mutta ei pysty sitä löytämään ja erottamaan tukkoisella korvallaan, on lukemisen ensi vaikutelma kummallinen. Sen sijaan, että lakin sijasta pitäisi päässään saapasta, on parempi olla pitämättä sen koommin lakkia kuin saapastakaan. Vain Deržavinille annetaan anteeksi säännönvastaiset riimit. Mutta jos ei riimejä, niin logiikkaa kuitenkin on runoilijalta aina vaadittava." (Mts. 18.)

Kuratovin ateismista eivät tutkijain argumentit siis vakuuta. Kirkonpalvelijoita kohtaan Kuratovilla kylläkin on usein negatiivinen asenne. Munkki tummassa kaavussaan on kuin auringon pimentävä lepakko, joka yrittää esellä puhelemasta tyttöjen kanssa, jopa heitä katselemasta, valittaa 18-vuotias runoilija (Kuratov, *Menam muza* s. 23); hänestä itsestään ei ainakaan ole tuleva punakkaa, pönäkkää suntiota, vannoo runossaan sama 18-vuotias (mts. 21), ja hän paheksuu myöhemminkin laiskaa pappia, joka ei halua lähteä kuolevan luo, kirkossa karjuvaa tai lörpöttelevää diakonia (mts. 83); yhden diakoni-vastustajansa hän ikuistaa runoonsa nimeä myöten (mts. 300). Näihin Kuratovin runojen piirteisiin tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota (esim. IKL II s. 36, 37, 53). Tässä Kuratovin kritiikissä ei tietenkään ole aineksia määrittää hänet ateistiksi.

Tämän Kuratovin Jumala-kuvan tarkastelun motiivina ei ole niinkään into täyttää tällaista komien kirjalli-

suudenhistoriassa vielä äskettäin jopa pakollista "valkeata läikkää" vaan halu ymmärtää runoilijan persoonallisuutta ja jopa toive voida tehdä oikeutta ihmiselle, jota ystävänä nekrologissa luonnehti ihmisenä vain yhdellä määritteellä, "totuudelliseksi" (Martynovin toimittamassa kirjassa *Ty beskonečna, žizn'* on tämä nekrologi julkaistu, s. 145—147).

Kuraton oli lähtöisin ilmeisen uskonnollisesta kodista. (Seuraavat elämäkerralliset tiedot ovat Fedorovan monografiasta.) Hänen isänsä oli diakoni, hänen viidestä veljestään neljä sai pappiskoulutuksen Vologdan hengellisessä seminaarissa, viides veli ei saanut opintojaan suoritetuksi — hän toimi diakonina. Runoilijan sisarista toinen oli naimisissa papin, toinen diakonin kanssa. Runoilija itse sai saman koulutuksen kuin vanhemmat veljensä.

Vologdan hengellisen seminaarin päättäessään runoilija kuuluu 10 parhaan oppilaan joukkoon. Kaksi hänen opiskelutovereistaan saa stipendin, jonka avulla he voivat jatkaa opintojaan Moskovan hengellisessä akatemiassa. Kuraton yhden muun opiskelutoverinsa kanssa anoo seminaarin johdolta lupaa lähteä Moskovaan pyrkimään omalla kustannuksellaan Akatemiaan. Kuraton selittää, että hän tulee saamaan omaisiltaan rahat matkakustannuksiin, kuten tapahtuukin. Kuraton ja opiskelutoverinsa saavat luvan ja tiedon sijoituksesta tiettyyn luostariin Moskovassa, ovathan he osoittaneet "erittäin hyvää menestystä opinnoissaan ja kummankin käytös on ollut huomattavan hyvää" seminaarin arkiston tiedon mukaan.

Kuraton lähtee Moskovaan elokuussa 1860 ja palaa seuraavan maaliskuun lopussa, rahat maanmiehiltään lainaten, Ust-Sysolskiin (nyk. Syktyvkar) Kominmaalle. Täällä on avautunut maaliskuun lopussa Vologdan semi-

naarin hallinnassa olevassa hengellisessä seurakunnan oppilaitoksessa opettajanpaikka, jota Kuratov hakee ja saa sen. Nekrologissa on maininta, että Kuratov ei onnistunut päättämään Moskovan Hengellisen akatemian kurssia 1860-luvun alussa korkeammissa oppilaitoksissa puhjenneiden levottomuuksien takia. (Aleksanteri II poisti maaorjuuden vuonna 1861, mutta hänen haluttomuutensa laajempiin uudistuksiin herätti kuohuntaa varsinkin nuorisossa ja antoi käyteainetta nihilisteille, 1860-luvun radikaaleille yhteiskuntakriitikoille.) Moskovan akatemian arkistosta ei löydy tietoa Kuratovin kuulumisesta Akatemian opiskelijoiden joukkoon; hänen kanssaan lähteneen opiskelutoverin nimi sieltä löytyy.

Tämän elämäkerrallisesti hämärän runsaan puolen vuoden Moskovan jakson komilaiset tutkijat ovat selittäneet siten, että Kuratovilla ei ollutkaan aikomus mennä Moskovassa hengelliseen akatemiaan vaan jo materialistisen maailmankäsityksensäkin takia yliopistoon mutta että hän köyhyyttään joutui palaamaan Moskovasta Kominmaalle.

Oletukselle runoilijan yliopistoon suuntautumisesta ei ole muuta perustetta kuin se, että hänen nimeään ei löydy hengellisen akatemian arkistosta. Kuratovin Vologdan seminaarista saamassa todistuksessa herättää huomiota se, että parhaat arvosanat hän on saanut uskontoaineissa (Fedorovan monografiassa on todistuksesta valokuva, 2. laitos s. 37). Mikään siinä ei viittaa siihen, että Kuratov olisi ollut "inhon läpitunkema" uskonnollisten dogmien suhteen. Kun Kuratovin oli pyydetävä rahat pappisveljiltään Moskovaan päästäkseen, on luonnollista olettaa hänen esittäneen näille saman syyn kuin seminaarin johdolle.

Kuratovin runouteen Moskova on jättänyt vain yh-

den selvän jäljen, eikä se ole nostalginen:

Кыдзи тани лоны шогмө
Шаньджык станцияслы,
Кодыр Мөскуаысь ог ме
Шаньджыкъяссө адзывлы?

(*Kuinka täällä [Petšoralla] voisi olla parempia majataloja, kun en Moskovassakaan nähnyt parempia?*), kirjoittaa hän viime vuosinaan (1870—73) valmistelemassaan runoelmassa *Jagmort* 'Metsäläinen' (*Menam muza* s. 312).

Kuratovin materialistista maailmankäsitystä on nähty kuvastavan myös sen, että hän Ust-Sysolskiin palattuaan ryhtyi opettajaksi eikä papiksi. Voi taas todeta, että opettajanvirka avautui juuri, että hän opettajanakin toimi hengellisessä oppilaitoksessa. Komilaiselle papistolle, niin Kuratovin veljille kuin muillekin tunnetuille papiston edustajille, oli tuolloin tyypillistä kansallisten kysymysten, oman kielen ja kulttuurin harrastus, ja siihen liittyi kiinteästi kansanvalistuksen pyrkimys (Fedorova, monografian 2. laitos s. 10, 12, G. S. Lytkin, s. VII). Tämä Kuratovin omassa perheessä ja laajemmin Vologdan seminaarin piirissä vaalittu pyrkimys on Kuratovin silmissä voinut olla sopusoinnussa juuri opettajantoimen hoitamisen kanssa. Entä jos Kuratovissa runoilijakin kaipasi avarampia henkisiä ulottuvuuksia kuin mitä komilainen maaseutu saattoi tarjota? Niin vaatimaton kuin Kuratovin aikainen 3000 asukkaan Ust-Sysolsk olikin, oli se kuitenkin Kominmaan pääkaupunki. Runoilijan-olemuksestaan Kuratovilla on alusta alkaen selkeä tietoisuus, ja 18-vuotias kirjoittaa tervettä itsetuntoa osoittaen:

Адзан, гижанборд
 Кыдзи быдмӧм ки вылын:
 Виршын эм нин вын.

(*Katsos, kirjoitussulka on kuin kasvanut käteen, ja riimissä on jo voima.*) (*Menam muza* s. 21.)

Saatavissa olevan tiedon mukaan Kuratovin käyttäytyminen on hänen tähänastisissa vaiheissaan odotuksenmukaista, se on, Lotmanin terminologiaa käyttäakseni, vailla merkkiluonnetta olevaa rutiinikäyttäytymistä (voisi myös sanoa: tuntomerkitöntä käyttäytymistä). Lotmanin mukaan "yksilö ei valitse rutiininomaista käyttäytymistä itse vaan saa sen yhteisöltä, aikakaudelta tai psykofysiologisesta rakenteestaan jonakin sellaisena, jolle ei ole vaihtoehtoa. Merkkiluonteeseen omaava käyttäytyminen on aina valinnan tulosta, ja siihen liittyy käyttäytymisen subjektin vapaa aktiivisuus." (Lotman s. 194.)

Runoilija Kuratovin tähänastinen Jumala-kuva on myös rutiiniluonteinen. Se on sellainen, jollaisen hänen voi olettaa yhteisöltään saaneen ja hänen laillaan käyttäytyvän persoonan omanneen. "Jumala unohtaa synnit, kun komin kielellä rukoilee" (*Menam muza* s. 19), "Lue Jumalansynnyttäjä-rukous! ja jäljestäni, ristin tehden, luki kiltti poikanen rukouksen kanssani" (mts. 29); ja v. 1859 hän valitsee käännettäväkseen Fetin iltarukous-runon (mts. 212—213). Vuodelle 1860 ajoittuu hänen pieni hengellinen tekstinsä: "Täytyy itkeä silloin, kun ihminen syntyy. Täytyy iloita silloin, kun hän kuolee. Siksi, että ihminen syntyy murheeseen ja kuolee autuuteen." (Mts. 327.)

Runoilija on kuitenkin ajautumassa murrosvaiheeseen, ja omissa muistikuvissaan hän takautuvasti sijoittaa sen tähän elämänsä vaiheeseen. Vuonna 1862, siis 23-

vuotiaana, hän kirjoittaa runossaan, jonka hän merkitsee Gugovin, 'nurinpäin olevan', tiliin:

Кыдз быд морт, вöлі ме поэтöн,
 Кор дас вит арöс тырис мем;
 Сэн лои мывкыджык, а сэтöн
 Поэтлөн овсис дженьыд нэм.
 Кызь арöсөн ме пыр на сылі,
 Да мөд гор сэк нин лолысь кылі.
 Дыш бордйысь рифма оз нин чуж,
 Ме вунöдчыны ог нин куж...
 Ог пыр кут чорыд кылысь асöс
 И торкла долыд сылысьясöс.

(Kuten jokainen, olin minäkin runoilija, kun viisitoista vuottani täytin. Tulin viisaammaksi, mutta jo olikin runoilijan lyhyt elämä eletty loppuun. Kaksikymmenvuotiaana yhä lauloin, mutta sielusta kuului jo toinen ääni. Riimi ei enää laiskasta kynästä synny, en pysty enää unohtamaan... En kovasta kielestä omaani tavoita, ja hämmennyksiin iloiset laulajat saatan. — Mts. 172.)

Ilmeisen tunnustuksellisessa myöhäisessä runoelmassa "Sokean merkintöjä" hän sanoo:

Быдся гораньöн ме ворслі!
 Эг пыр кутлы, а пыр корслі.
 Көртаси ме эськө дас нель арөн
 Омофорөн көть оларөн!
 На пыр эг ме адзы эськө му выв,
 Да ме мувывсасö сэк эг юав!'

Регыд вежсьыліс сэк олөм;
 Вежсялісны дум и колөм...

(Kaikenlaiset sokkoleikit leikin. / En aina tavoittanut, mutta aina etsin. / Nelitoistavuotiaana olisin silmät peittänyt / vaikka papin olkavaattein, nauhoin. / Niiden läpi en maallisia olisi nähnyt, / mutta maallisia en silloin kysellytkään! // Pian muuttui sitten elämä, muuttuivat mieli ja tarpeet... — ja kolme pistettä, jotka Kuratovilla aina ovat ilmeisen latautuneet! — Mts. 301.)

Ust-Sysolskissa Kuratovin sielussa on siis jo toinen ääni, muuttunut on mieli ja tarpeet. Juuri ennen lähtöä Ust-Sysolskista ja Kominmaalta syntyy ensimmäinen sairauteen viittaava, kuolemaa ennakoiva runo.

Сьӧкыд мем кыв джын нин
шуны,
Висьӧмӧй морӧсӧс личкӧ...
Морӧсӧс му личкас: нуны
Ковмас и сэки тай кызкӧ!

Raskas puolta sanaa
virkaa,
tauti rintaa rusentaa...
Multa kohta painaa rintaa,
pakko sekin jaksaa kantaa.
(Mts. 63.)

Hänen omaisilleen kirjoittamastaan kirjeestä päätellen hänen tuberkuloosinsa kuitenkin kehittyi vakavaksi vasta Keski-Aasiassa nelisen vuotta ennen hänen kuolemaansa. Juuri ennen kuolemaansa hän kirjeessä kertoo vilustuneensa kolmisen vuotta aiemmin (hän erehtynee vuodelle, tapahtumaan on nelisen vuotta) ja saaneensa pysyvän kuumeen, joka nyt, hänen kuolinsyöksynsä, olisi lääkärin arvelun mukaan kehkeytynyt keuhkotaudiksi (*Ty beskonečna, žizn' s. 100*).

Runoilijan Jumala-kuvasta on Ust-Sysolskin aikana rutiininomaisuus hävinnyt. Siitä on tullut tuntomerkkinen, merkityksellä latautunut kuva, josta on kamppailtava. Tämä on tapahtunut samassa prosessissa, jossa runoilija otti, iloisia laulajia hämmentäen, uudet, avarammat ulottuvuudet haltuunsa. Gugovin naamioon kätkeyty-

neenä Kuratov kirjoittaa vuonna 1865 tunnustuksellisen runon:

Унаысь пондылі олөм ме ёрны,
 Енвевтын дугдылі бурсö нин корны;
 «Пуктысьны нем вылө!» — йөзлы ме шулі;
 Йөзлысь и ассьым ме шудлун сідз гулі.
 Бөртіджык бурсины понді ме мамлы;
 Сэсся ме аддзи — бур чой-воклы колө;
 Кевми ме сэн, мед быд йөзлы шуд волө...
 Оз сет Ен ёрсыны дыр Балаамлы!

(Aloin paljosta elämää kirotta. / Lakkasin pyytämästä hyvää taivaasta. [Jumala on menettänyt persoonallisuutensa siis.] / "On oltava tyhjän, ei minkään varassa!" sanoin toisille, / toisilta ja itseltäni siten onnen otin. / Myöhemmin aloin äidille siunausta pyytää. [Äiti on Kuratovin maallisen elämän kiintopiste, kuten monista runoista ilmenee. Isä kuoli, kun tuleva runoilija oli kuusivuotias.] / Sitten näin, että sisarukset tarvitsevat sitä. / Sitten rukoulin kaikille ihmisille onnea. / Ei anna Jumala Bileamin kauan kirotta! — Mts. 173.) Kuratov käyttää "Bileamin" sijasta nimimuotoa "Valaam", mikä lienee muistivirhe. Kuratovin runo viittaa neljänteen Mooseksen kirjaan, jossa Mooabin kuningas Baalak sanoo Bileamille: "Minä toin sinut tänne vihollisiani kiroamaan, ja katso, nyt sinä heidät siunaat."

Viimeiseen Ust-Sysolskin aikaan kuuluu suuri epätoivon runo "Pimentyi jälleen sieluni" (Со бара пемыд лолын лоис), mutta sen loppuhuipennukseen sisältyy vakaa Jumala-kuva: maailma tuhoutukoon, "jää eloon yksin Jumala luodakseen toisen maailman" (Кор ловья коляс өтнас Ен / Мөд югыд вöчны коркө сэн!... mts. 67).

Kuratovin siirtyminen vuoden 1865 lopulla Komin-

maalta Keski-Aasiaan on nähty rangaistuksen luonteisena seurauksena hänen toiminnastaan: hänen oletetaan pitäneen yhteyttä Ust-Sysolskiin karkotettuihin poliittisiin henkilöihin ja levittäneen demokraattisia aatteita (Domokos s. 83—84). Kuratovin sosiaalisesta myötätunnosta ja halusta tuoda epäkohtia näkyviin ei ole epäilystä, se näkyy hänen runoistaan. Silti tämäkin hänen elämänvaiheensa, siirtymisensä Keski-Aasiaan, osoittaa rutiininomaisiakin piirteitä. Venäjän valloitus sodat Keski-Aasiassa olivat loppuneet v. 1860. Nyt haettiin ilmoituksin sotilashallintoon koulutettavia seminaristeja ja hengellisen säädyn jäseniä. Koulu, jossa Kuratov oli opettanut, suljettiin hetimiten hänen lähtönsä jälkeen oppilaiden vähentymisen takia. Kuratov lähetti hakemuksensa sotilashallinnon koulutukseen, ja hänet otettiin ensin Kazaniin koulutettavaksi ja sijoitettiin sitten sotilashallinnon virkamieheksi Keski-Aasiaan. Nekrologissa häntä luonnehditaan kyvykkääksi, valppaaksi ja rehelliseksi hallintovirkamieheksi.

Silti jotakin hyvin merkkiluonteista liittyy viimeisiin Ust-Sysolskin aikoihin. Ustsysolskilainen diakoni Pavluškov teki Kuratovista ilmiannon poliisille. Ei ole selvää, mistä oli kysymys. Asian käsittelyssä Kuratov ilmeisesti menettää malttinsa, koska Kominmaan keskusarkistossa mainitaan "oikeustoimi opettaja Kuratovin raivokkaasta menettelystä poliisissa" (Fedorova, 2. laitos s. 87). Vologdan seminaarin hallinnosta Kuratov kuitenkin saa myönteisen suosituksen pyrkiessään Kazaniin koulutukseen (mts. 88). Diakoni Pavluškov jää elämään Kuratovin runoon, "Sokean merkintöihin" (*Menam muza* s. 300). Siinä diakoni syyllistyy runoilijan mustaamiseen ja "Home-rostakin sokeamman riimintekijän" sättimiseen. Kovin vakavasta asiasta ei liene ollut kyse, koska Kuratov venäjänkielisessä jäähyväisrunossaan Ust-Sysolskille (*Me-*

nam muza s. 334), jonka hän on päivännyt lokakuun 3. päivälle 1865, hyvästelee "kymmenkunta ystäväänsä" ja lopuksi "pikku syrjäänittärensä" (зыряночка моя!), mutta muistaa sovinnollisesti vihamiehiäänkin: "Vihamiehet! Teitäkin on minun jostakin syystä sääli hylätä näin äkkienäisesti!" (Врагов, и тех уж почему-то / Мне стало жаль покинуть круто...)

Ensimmäisenä Keski-Aasian vuotena syntyy edelleen runoja, joissa Jumala-kuva on merkityksellinen, tuntomerkkinen. Toista persoonaa käyttää runoilija runossa, jonka loppusäkeet kuuluvat:

И эвангелльöыс на
Абу гижöм тэ вöсна!
Тэныд колö мөд мораль, м'он тшык,
Тэныд колö мөд ен — ичөтджык!

(*Evankeliumi ei ole kirjoitettu sinua varten. Sinä tarvitset toisen moraalin, jotta et turmellu. Sinä tarvitset toisen Jumalan, pienemmän.* — Mts. 100.) Kyseessä ei kuitenkaan liene lyyrisen minän 2. persoonaan naamioitunut epätoivon ilmaus vaan minän ulkopuolelle, toiselle persoonalle osoitettu teksti. Samana vuonna runoilija kirjoittaa Koraani lähtökohtanaan kaksi runoa (kysymys ei ole suurain käännöksistä vaan suurasta saadun ajatuksen käsittelystä). Tässä runoilija huomauttaa taas 2. persoonalleen: "minulla on toinen Jumala ja toisenlainen tarve", менам Ен и колöм мөд (s. 256).

Myöhemmin, v. 1871, Kuratov kirjoittaa runon Višnusta ja bramiinista, ja vuosina 1870—1873 valmistellussa *Jagmort*-runoelmassa (s. 306—) Jumala on muinaisten komien jumaluus. Jumalan etäännyttämiseksi — aran alueen suojeleuksiko? — nämä Jumalan eri hahmot voisi käsittää. Ja aivan pienellä mutta tehokkaalla tavalla

etäännytys suoritetaan jo vuonna 1866, pikku runossa "Jälleen murhetta minulle" (Баpa шог, дзик ѳтка шог мем, s. 85): Енмыс, пѳ, оз кѳсйы лѳксѳ 'se Jumala, **kuulemma**, ei tahdo pahaa'.

Seuraavaan vuoteen sisältyykin sitten suuri negaatio-runo (mts. 121—122). (Fedorova on tulkinnut 'sen luonnonfilosofiseksi maailmankatsomusrunoksi, joka kuvaisi luonnon ja ihmisen yhteyttä ja keskinäistä kamppailua; monografian 1. versio s. 140, 2. versio s. 183—; IKL II 67—).

Со кыз сійѳс тѳда ме...
Олѳ чѳв ѳтторья,
Оз кѳть йѳзысь ылыстчы,
И оз овлы торья.

Tällaisena tunnen sen:
vaiti ykseydessään,
muista etääntymättä,
silti erillänsä.

Сылы абу пом ни дор,
Сійѳ мича, югьд,
Сылысь ьджьд олѳмсѳ
Кулѳм оз, оз жугѳд.

Se on vailla rajoja,
se kaunis, loistava.
Ei sen suurta elämää
tuhoa kuolema.

Сы понда мый торксыны
Сійѳ оз куж; вѳчѳ
Шойсыс мича организм,
Кодыр сисьмас пѳчѳ.

Kauniin organismin saa
kuolleesta ruumiistaan,
rakas omaiseni taas
mätänee haudassaan.

Сійѳ абу лѳк ни бур,
Сійѳ оз босьт нѳмыс
И оз петав киѳн нем,
Кѳть и помтѳм эмыс.

Se ei hyvää edusta,
ei liioin pahaakaan.
Se ei mitään ota pois,
ei anna omastaan.

Сылысь босьтны позьѳ пыр
Аслыд, абу ѳлѳм;
Бѳрйысь ѳна эм пытшкас,
Бурмѳд ассыд сьѳлѳм!

Saatat silti esteettä
ottaa itsellesi.
Etsi yltäkyllästään
lääke sydämesi.

«Со пö босьтис!» — сідз оз шу — Мый нö сійö шулö?!	Ei se siitä huomauta. Puhuuko yleensä?
Адзö да кыз оз адзы, Мый вылын көть сулö.	Katsoo ja kuin ei katso, noin, miten hyvänsä.
Оз торк, кодыр гажöдчан, Кызди адзас мывкыд, Музыкакöд, бутылкöд, Долыд мича нывкöд.	Ei se puutu iloosi, sinulla millainen lie seura: laulu, pullo tai tyttö iloinen.
И кор вöйны сы водзын Пондан — вöй, оз мездыв! Кöть тэ кызди кевмысь сэн, Кöть тэ кызди чездыв!	Kun vajoat edessään, ei, ei se pelasta! Rukoile vaikka miten! Murru vaikka miten!
Сылы быдсö öткодь дзик, Олö чöv öтторья! Локтан дінас — шань, он лок, Лоан ачyd торья...	Se on välittämättä, vaiti ykseydessään. Luo menen — hyvä. Jos en: itse irti vain jään.
Быдсö дінас чукöртчö, Быдлы сійö колö — Видзöд, ассьыс босьтны нем Оз öв, пыр чöv олö!..	Koukistuvat sen eteen, sen tarpeessa kaikki. Se ei estä mitenkään. Se on aina vaiti.

Runoilijan Jumala on nyt niin etäällä, että kuva näyttää murtuneen. Tähän samaan vuoteen kuuluu Schillerin "Die Teilung der Erde" -runon kominnos (*Menam muza* s. 218). Kiinnostavasti Kuratov panee runon runoilijahahmon kuvaamaan Jumalaa, runossa Zeun hahmossa, hyvin samoin määrein, joilla Jumala negaatorunossa määritellään:

Сійö мича, югьд,
 Сылысь ыджьд олөмсö
 Кулөм оз, оз жугöд.

Schillerin runon käännöksessä:

-- Сэтшөм тэ югъялысь сэні,
 Мича, и ыджьд, и вына! --

(Sellainen olet, loistava, kaunis ja suuri ja väkevä.) Mutta Schillerin runon runoilija ei kuvaa lainkaan, hän sanoo:

Mein Auge hing an deinem Angesichte,
 An deines Himmels Harmonie mein Ohr.

(Schiller, Werke in drei Bänden, II: 703.)

Saman vuoden kuolemanodotus-runossaan (Ой, олөм, олөм / *Voi, elämä*) Kuratov kyllä huutaa Jumalaansa suoraan, välittömästi: Jumalani, minua lohduta! Ой Енмөй, менö такöд! (S. 123.)

Ehkä tänä kuoleman odotuksen ja Jumalan menetyksen vuonna Kuratoville on ollut erityinen merkitys Schillerin kuvaamalla Jumalan ja runoilijan yhteydellä; tietoisuuttaan runoilijanolemuksesta Kuratov ei koskaan menetä. Schillerin loppusäkeet

"Willst du in meinem Himmel mit mir leben:
 So oft du kommst, er soll dir offen sein"

Kuratov kääntää riemullisesti:

Көсьян кө мекөд тэ гажөдчигтыр
Овны, тэд востөма енвевтөй пыр!

(Jos haluat kanssani riemuiten / elää, sinulle aina on taivaani avoin.)

Kuratonin ääneen jää kuitenkin murtunut sävy vuoden 1867 jälkeen hänen kirjoittaessaan syvintä, ominta rekisteriään. Hänen Jumala-kuvansa on etäinen tai näkymätön. Vuosina 1868—69 hän kirjoittaa yhden henkilökohtaisista tilityksistään, runon, joka alkaa:

Пасьтавмысьт выль паськөм важ вылө видзөдіг
Шензё голь морт: «Да пö кыз сійөс новывсьөм!»
Сідзи тай шензя ме, кодыр важ олөмөс
Гаровта. Кыз сійө шогмывлөм, овывсьөм!

(Uuden puuvun puettuaan köyhä hämmästelee vanhaa katsellen: jopa se kulunut onkin! Minäkin hämmästelen vanhaa elämäni katsellessani: onpa se huolien täyttämää, loppuun elettyä!) Sitten:

Уся кө мудзмысьт ме гуө, сэн, вокьясөй,
Мывкыда лолавыны көсйысьөс сисьта ме.

(Kun väsyneenä kuoppaan putoan, silloin, veljeni, minä annan mädätä sen, joka halusi järjellisenä hengittää.)
Ja runon päätös on hyytävä:

Гу тыртысь шыасяс: «Код төдө лов вывсьыс!
Шуөны, долыдик сёрнинас нималис.»

(Kuopan täyttäjä huudahtaa: "Kuka sen sielusta tietänee! Kuuluu olleen hupaisa puheissaan." — Mts. 140.)

Jos persoonallinen Jumala Kuratovin viimeisten, sairaiden vuosien runoihin mukaan tulee, niin hän esiintyy vain kysymys- tai kieltolauseessa. Gugovin runossa v. 1870 (s. 184):

Со нин синмөй доймө... Öni бергөдчас-ö
Мелань Ен? Зэв кевмыся, мед висьом
Регыджыка жугөдыштас лы-сьом!

*(Silmiäni niin särkee... Nytkö kääntyy Jumala puoleeni? Rukoilen kovasti, että tauti nopeammin ruumiin hajot-
taisi.)* Vuonna 1874 (s. 155):

Оз шу нин миянлы кыв Егова,
Мукөдлы сиöма муыв и ва;
Коркө и воас на, гашкө, мессия;
Ерусалимös, дерт, оз шу нин сия.

- - -

Вунөдис Ен Исаакös, Иаковös и Авраамös!
Воны мессиялы матистчис кад.
Некытчö вони!

(Ei enää puhu meille Jehova, toisille on maa ja vesi suotu. Kerran vielä tulee, kenties, Messias. Jerusalemiin Hän ei enää käy. - - - On Jumala unohtanut Iisakin, Jaakobin ja Abrahamin! On lähellä jo aika tulla Messiaan. Ei paikkaa ole hänen tulla!)

Viime vuosinaan Kuratov kuitenkin ryhtyy kääntämään Uutta testamenttia. Hänen on täytynyt harkita asiaa kauan, sillä hän on hankkinut 25 erikielistä Uutta testamenttia. (Niistä on jäljellä 4. Ne sisältävät Kuratovin omakätisiä "lingvistisiä merkintöjä", sanoo Čistaleva, 1979 s. 146). Jo kuumeinen Kuratov aloittaa Luukkaan evankeliumista, koska "se antaa yhtenäisen kuvauksen

Vapahtajan elämästä ja opetuksista", kuten hän on kirjoittanut (mp.). Hän saa kuitenkin valmiiksi vain kaksi lukua. Ne hän on päivännyt syyskuulle 1873.

Kuratovilla oli ainakin viime vuosinaan sairaat silmät ja mahdollisesti pelko sokeutumisesta. Sokea ja sokkona kulkeva ovat hänen tunnustuksellisen runoutensa keskeisiä symboleja. Fedorova on myös kiinnittänyt huomiota sokko-symboliikkaan. Hänen mukaansa se on vaikeissa oloissa omaa tietään etsivän ihmisen "lujuuden, miehekkyyden ja sinnikkyuden" symboli (monografian 1. laitos s. 149, 2. laitos s. 189—). Fedorova siteeraa tässä myös Kuratovin Sokean merkintöjä -runossaan käyttämää raamatunsitaattia "корсьö, адзад!" (*Menam muza* s. 301), 'etsikää, niin te löydätte!' (tuntematta sentään sen alkuperää).

Sokeutumisen motiivi tulee Kuratovin runoon jo v. 1865. Kyseessä on rooliruno Samson. Sen pohjana on Mihailovin v. 1861 kääntämä Longfellowin runo (näin Martynov kirjassa *Komi gor*, s. 407). Kuratovin tuotannossa on pari muutakin esimerkkiä käännöksestä, jota ei ole sellaiseksi merkitty. Sellainen on runo "Кыдз октябрлы колö лонь", jonka olen itse ottanut mukaan komilaisen runouden antologiaan Kuratovin runona ("Kylmä viima, sataa lunta, lokakuussa ollaan taas"). Se on Heinen runo, kuten Konjuhov ensimmäisenä huomasi (Vojvyv kodzuv 1981: 3 s. 59). Samson-runossa (*Menam muza* s. 71)

- - - пыр на лёк горш ылö
 Сы руина улысь öнöдз кылö:
 «Туй талантлы! Мед водзö мөдö!
 Сійöс шог вылад эн синтöммөдö!
 Төдö!»

(- - - *yhä hurjan kurkun läpi kuuluu ääni rauniosta: Vapaaksi tie neron raivatkaa! Sokaista ei häntä huolin saa!*)

Sokea- ja sokko-symboliikka saa väkevimmän ilmauksen Kuratovin viime vuosien tunnustusrunoelmassa "Sokean merkintöjä" (Пасъяс синтöмлөн, s. 298—305, v. 1870—74), ja siinä hän selittää myös Jumala-suhdettaan. Edellä jo viitattiin tähän runoon, jossa hän kertoo nuorena halunneensa peittää silmänsä vaikka papin olkavaatteella, jolloin maallinen olisi ollut näkymättömissä. Ja runossa seuraa toteamus: "Muuttui mieli ja muuttuivat tarpeet." Mutta runo jatkuu myöhemmin:

Ой, көть олөм меным дона,
овны мудзи, мудзи ёна...

(*Oi, vaikka elämä onkin minulle kallis, olen kovin väsynyt elämään.*) Kahdessa muussakin runossa kohtaa nämä säkeet. Sitten:

И мый ичөт дыръя вöлі колö,
Дум вылö мем бара волö:
Бара му выв лоис меным тюрма;
Дыр-ö петан öдзöсö ог сюр ме?

И көть сідз жö пемыд гу сай,
Ми-воклы сы горань муса;
Тамыш син ни кузь бедь сэн оз ковны,
Сэтөн вошöмысь оз повны;
Гу пытшкысь тай туйяс разöдчöны
И быд туйöd пасöдз волывлöны!

(*Se, mitä lapsena tarvitsin, muistuu taas mieleeni. Jälleen on maallinen tullut minulle vankilaksi. Enkö jo pian ulos vievälle ovelle osu! Haudan taus on pimeä, mutta*

sokkoleikkihän oli mieluinen. Siellä ei kuitenkaan ole liikinäköisiä silmiä eikä pitkää sauvaa. Ei siellä ole pelkoa eksymisestä. Haudan sisästä tiet erkanevat, ja jokaista tietä päästään päämäärään asti. — S. 301—302.) Jumalakuva on etääntynyt persoonattomaksi päämääräksi.

Viimeisinä elinkuukausinaan Kuratov kirjoittaa muinaiskomilaisen sielunmessun (Важся коми войтырлӧн кодралӧм, s. 163—164). Sen voi tulkita hänen omaksikin sielunmessukseen. Sen visio haudantakaisesta elämästä on hyvän ja pahan, Jumalan ja synnin ulkopuolella. Kuratov, sydänjuuriaan myöten komi loppuun saakka, hakee viimeisen lohdutuksensa myyttisestä muinaiskomilaisesta maailmankäsityksestä.

Вокӧй, олін-вылін,
Сӧйин, юин, сьылін,
Мырсин, шогсин тан —
Ӧні ойбыртан.

Veli, loppuun elit,
söit, joit, laulut teit.
Huolten helteestä
nyt saat levätä.

Регыд бара мӧдан,
Кытчӧ, ачыл тӧдан;
Мунігкежад тась
Тэнад быдсӧ дась.

Tiedät lähdön, tiesi,
näet varusteesi,
kaiken valmiiksi,
poistuaaksesi.

Бура лӧсьӧдчӧм мысь
Он пов эндӧдчӧмысь,
Туй вылад тэд, вок,
Оз торк бур ни лёк.

Ei tiellä häiritä
pahalla, hyvällä.
Laiminlyönneistä
ei liioin esteitä.

Кодыр воан сэтсьӧ,
Мӧд олӧм тай сетсьӧ,
Татчӧс кӧйдыс мед
Сэні ловзяс тэд.

On siellä edessä
jo toinen elämä,
täältä siemenet
sinne itäneet.

Та кодь турун, пуяс,
Шонді, чардби, юяс,
Енвевт сідз жö лöз,
Сöмын бурджык йöз.

Kuin täällä nurmi, puu,
aurinko, virransuu,
näin taivas sininen —
parempi ihminen.

Эм сэн татчöс колöм,
Абу татчöс полöм,
Оз лок шудтöм лун,
Шудаыс оз мун!

On siellä kaikkea,
vain ilman pelkoa.
Ei sinne murhe saavu,
ei sieltä riemu poistu.

LÄHTEET

Der heilige Qur-ân. Arabisch und Deutsch. Zweite, neu bearbeitete Auflage. Zürich 1959.

Domokos Péter: Itäisten suomalais-ugrilaisten kansojen kirjallisuudesta. Tietolipas 91. Helsinki 1983.

Fedorova, A. = Федорова, А.: И. А. Куратов. Очерк жизни и творчества. Сыктывкар 1960. (Toinen, täydennetty laitos:) Сыктывкар 1975.

Fedorova, A. N. = Федорова, А. Н.: Основоположник коми литературы Иван Алексеевич Куратов. — IKL 2 s. 32—72.

IKL 2 = История коми литературы 2. Сыктывкар 1980.

Konjuhov = Конюхов, Дмитрий: Нелямын во бöрын. — Войвыв кодзув 1981: 3 s. 55—64.

- Kuratov, Ivan: Menam muza = Менам муза. Художественной гижод чукор. Сыктывкар 1979. (Toim. E. S. Guljaev ja A. N. Fedorova.)
- : Ty beskonečna, žizn' = Ты бесконечна, жизнь. (Toimittanut, esipuheen ja kommentit kirjoittanut V. I. Martynov.) Сыктывкар 1988.
- : Komi gor = Коми гор. Художественной гижод чукор. (Toim. Ju. G. Ročev ja V. I. Martynov.) Сыктывкар 1989.
- Lotman, Juri: Merkkien maailma. Helsinki 1989.
- Luntinen, Pertti: Keisari-Venäjän aatehistoria. Helsinki 1981.
- Lytkin, G. S. = Лыткин, Г. С.: Зырянский Край при епископах Пермских и зырянский язык. Санктпетербург 1889.
- Martynov = Мартынов, В. И.: -Ты бесконечна, жизнь. [Esipuhe ja kommentit.]
- Pyhä Raamattu. (Vanha testamentti. XI yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomenos.) Pieksämäki 1965.
- Schiller, Friedrich: Werke in drei Bänden. München 1976.

